

Яка мова, така людина

У кожного народу прислів'я та приказки — це, напевне, найбільш активна й жива частина фольклорного багатства, найтісніше зв'язана з життям. Не щодня почуєш народну пісню або казку, але прислів'я чи приказку трапляється почути щодня й щогодини, бо вони, власне, є невід'ємним складником мови. Вони додають виразності й барвистості мові кожної людини, черпаючи барви з мови народу, з її характерних якостей: адже як багато є таких прислів'їв, що висловлена в них моральна істина чи повчання набуває яскравості й переконливості, закарбовується в пам'яті не лише завдяки змістові, а й завдяки мовним засобам: співзвучності, каламбурові, римі, своєрідним у кожного народу. А головне — у них відображено історію, звичаї, неповторні риси побуту. І, здавалось би, мало може бути

подібності між прислів'ями та приказками двох різних народів. Але ж кожен народ знав у своїй історії гноблення й поривання до волі, боротьбу світла з тьмою, правди з кривдою, в кожному народі знали горе й радість, любов і ненависть. І коли читаєш збірник німецьких прислів'їв та приказок, впадає в око: як багато серед них схожих на знайомі нам змалку. Схожих насамперед змістом, висловленою в них мораллю — але часом і образами, навіть словесною формою. І в цій книжечці читач теж натрапить на прислів'я, що слово в слово — чи майже слово в слово — збігаються з українськими. Таких прислів'їв можна б навести й більше, але упорядник прагнув показати в цьому невеличкому збірнику насамперед своєрідне в мисленні, образному баченні, народній творчості німців. Тому ж такі тут, як і в усіх попередніх збірниках серії, дано по змозі дослівні переклади прислів'їв і приказок.

Сконденсована в прислів'ях і приказках народна мудрість відбиває безмежне

розмаїття людських взаємин; тому деякі з них заперечують одне одне: в них відображено протилежні життєві ситуації або протилежні погляди на них. Через це й поділ збірника на розділи досить умовний, бо такий матеріал важко вкласти в невелике число рубрик.

Скарбниця народної мудрості наповнювалась багато сторіч, і у прислів'ях відбивались різні суспільні відносини та погляди трудящого люду. Багато прислів'їв самі за себе промовляють, коли і в яких умовах вони виникли: «Догоди спершу панові, а вже потім Богу», «Якби не було хлопів, ходили б пани з торбами, а не з гербами», «Хоч на троні, хоч на амвоні, а мавпа мавпою буде». Чимало таких прислів'їв гостро соціального, викривального змісту німецький народ створив у часи селянських війн, у добу Реформації.

Свої прислів'я та приказки німецький народ передає від покоління до покоління. Багато з них — ті, в яких, зокрема, утверджується добро й засуджується зло, — живуть і в наші дні,

чимало застарілих вийшло з ужитку, а декотрі сприймаються по-новому. «Праця — матір шани» — так могли сказати й дуже давно, бо народ шанував працю завжди. А ось у таких прислів'ях, як «Праця — матір слави», «Хто науку поважає — буде з добрим урожаєм», — виразно відчутний дух нового часу.

Збирати свої прислів'я та приказки в Німеччині почали дуже давно. Ще в рукописах X–XI сторіч можна знайти поряд із латинськими сентенціями німецькі народні прислів'я, перекладені латиною — мовою тодішньої науки й письменства. Збірочки таких латинізованих, але походженням безперечно німецьких прислів'їв лишилися і з пізнішого часу. З другого боку, багато латинських прислів'їв німецький народ засвоїв і зробив своїми. З доби німецької Реформації відома збірка Аґріколи (1529 р.), що в першому виданні налічувала триста прислів'їв, а в подальших розрослася до трьох тисяч, і величезна, як на той час (7000 висловів), збірка Себастіана Франка (1541 р.).

І в XVII та XVIII сторіччях виходили чимраз повніші збірки. З численних книжок прислів'їв і приказок, виданих у XIX ст., слід назвати збірки В. Керте (1837 р.), К. Зімрока (1846 р.) і найповнішу з усіх — 5-томний «Лексикон німецьких прислів'їв» К.-Ф. Вандера (1863—1880).

Для цього збірника прислів'я та приказки дібрано з таких джерел:

А.-К. Граф. 6000 німецьких та російських прислів'їв. — Галле (Заале), 1956;

А. Мюллер-Гегеман, Л. Отто. Мала книжечка прислів'їв. — Ляйпціг, 1969;

В. Борхарт, Г. Вустман, Г. Шоппе. Приказки в мові німецького народу. — Ляйпціг, 1955.

В Україні німецькі прислів'я вже видавались. Мається на увазі збірочка «Німецькі прислів'я та приказки» видавництва «Радянська школа» (1973). Пропонований збірник, як уже сказано вище, містить саме переклади німецьких прислів'їв та приказок.

Юрій ЛІСНЯК

Що тісніша клітка, то любіша воля

За ґратами і мед гіркий.

Згода будує дім, розбрат
його руйнує.

Згода мале примножить,
незгода велике спустошить.

Мир годує, розмир руйнує.

Коли ворог утікає, треба йому
золотий міст будувати.

Худа згода краща від гладкої звади.

Легше зруйнувати,
ніж побудувати.

Меч меча з піхов не пускає.

Воля дорожча від срібла і злата.

Нема кращого меча, як той,
що за волю б'ється.

Найкраща клітка не нагодує
пташки.

Все минається, правда лишається.

Правда — над усе.

Правда на світло проситься.

Хоч правда в біду попадає,
та ніколи не вмирає.

Правду можна душити,
та не можна задушити.

Будь добрим гостем і кажи правду.

Дій по правді й нікого не бійся.

Коли пастухи сваряться,
виграє вовк.

ЗМІСТ

Яка мова, така людина. <i>Юрій Лісняк</i>	5
Що тісніша клітка, то любіша воля	11
Праця — матір слави	15
Краще бути бідному, та в шані, ніж багатому, та в ганьбі.	37
Мудрого слова, доброї науки хай слухають не тільки вуха, а й руки.	55
Не сходиться гора з долиною, але сходиться людина з людиною . . .	101
На всяку хибу й ваду знаходять люди раду	131
Прислів'я — правдослів'я	161